

Boganmeldelse:

Episk drama om en jødisk familie i Danmark.

I 1855 kom Eva til verden i en jødisk manufakturfamilie. 88 år senere bliver hun deporteret til kz-lejren Theresienstadt og omkommer. De sidste 30 år af sit liv tilbragte hun i Bredgade 51 i København, hvor der i 2020 blev lagt en snublesten til minde om hende. Eva var medlem af den jødiske menighed i Hovedstaden.

Bogen fortæller om en række meget private kærlighedsdigte, som Evas mand skrev til hende. Han døde tidligt, men når at blive far til David, som er bogens anden hovedperson. David bliver far til Annelise og Tove, og da hans ægteskab opløses, kommer Annelise til at bo hos sin far.

Med besættelsen i 1940 bliver den jødiske eksistens i Danmark truet. I oktober 1943 ankommer det tyske politi til Bredgade 51, og Eva bliver arresteret og smidt op på ladet af en lastbil. David og hans døtre undslipper til gengæld til Sverige.

Thomas Harder og Lene Ewald Hesel: "En sten for Eva". 384 sider, kr. 350,00. Gads Forlag.

Bonusinfo:

Snublesten: De ligger der som små gyldne påmindelser om en tid, der var.

Er man opmærksom på, hvor man sætter sine fødder på gaden i København, vil man bemærke dem: De små gyldne brosten, der rundt omkring i byen er placeret tilfældigt blandt de almindelige brosten. De er de såkaldte *Snublesten*, der ligger for at mindes ofre for nazistisk forfølgelse 1933-45.

Der er nu lagt 31 Snublesten i København, og senere lægges der også sten i Odense og i Kolding. Der lægges sten for både jøder, frihedskæmpere og politifolk, der var forfulgt af nazisterne.

Mindesmærker alle vegne

I alt er der lagt 75.000 *Snublesten* i Europa, og danske turister i byer som Berlin eller Hamburg har sikkert snublet over dem og tænkt, hvad de skal gøre godt for. På stenen står et navn, en fødselsdag, en dødsdato og stedet, hvor den pågældende døde – ofte en kz-lejr. Stenen lægges ved den sidste adresse, hvor pågældende boede frivilligt, inden nazisterne foretog anholdelsen. Ceremonien, når stenene lægges, finder sted i samarbejde med kommunerne. Ofte er der tale om en stærkt bevægende mindehøjtidelighed, hvor et familiemedlem holder en tale, og man mindes ofret.

Projektet med at lægge disse mange sten skyldes den tyske kunstner *Gunter Demnig*, der allerede i 1980'erne begyndte med at lægge sten, og han er ofte selv til stede ved stenedlæggelser.

Der er lagt sten for bl.a. romaer og nazimodstandere, men samlet set er det de jødiske ofre, der tæller mest. Danmark kom sent med i projektet, idet de første sten først blev lagt i 2019. I Danmark er det familierne til ofret, der indstiller til Snublestensgruppen, at man gerne vil have lagt en sten, men andre kan også indstille. Gruppen udarbejder en biografi om den pågældende, som man kan læse på gruppens hjemmeside, Snublesten.org.

Kvinde på 88 blev nazisternes fange

Ofte ved man ikke nødvendigvis særlig meget om dem, der skal lægges sten for. Det var situationen for Eva Salomonsen, der boede i Bredgade 51 st. th.. Det var ægteparret *Thomas Harder* og *Lene Ewald Hesel*, der i 2019 bad om, at Eva Salomonsen blev mindet med en sten. Harder og Hesel var flyttet ind i huset i Bredgade og hørte om Eva Salomonsens skæbne fra en ældre beboer, der som ung pige under besættelsen havde boet i huset. I begyndelsen kendte man kun til Eva Salomonsens skæbne fra beretninger om deportationen i oktober 1943.

Eva Salomonsen var født Wagner og kom til verden i Bogense i 1855. I slutningen af 1860'erne flyttede familien til hovedstaden, og hun blev i 1878 gift med Frederik Salomonsen. Frederik døde allerede i 1885, og i de næste 60 år levede Eva som enke. Hun havde et aktivt socialt liv i det jødiske borgerskab i København og gav store beløb til godgørende formål. Hun døde efter kort tid i Theresienstadt. Hendes aske blev – ligesom tusinder af andre ofres aske – tømt ud i floden Eger.

Lene Ewald Hesel siger om Snublestenprojektet:

»Ofrene har krav på at blive mindet. Ikke bare som gruppe – som antal – men som individer. Og ikke bare som ofre, men som de mennesker, de var, inden de blev gjort til ofre. Snublestenene er på én gang diskrete og insisterende. Med deres enkelhed og deres 'jordnære' placering taler de direkte til beskueren. Thomas Harder tilføjer: »En del af snublestenenes styrke er, at de ligger netop dér, hvor forbrydelsen blev begået. Snublestenene minder os om, at historien ikke er en abstraktion. Holocaust fandt sted, også lige her, hvor vi færdes til daglig.«

13 årig pige alene i kz-lejr

I en ny runde af stenedlæggelser lægges der bl.a. en sten for *Annie Smaalann*. Hun var kun 13 år, da hun under flugten i oktober 1943 blev adskilt fra sin familie og taget af tyskerne. Hun blev deporteret uden pårørende, mens hendes familie flygtede til Sverige. Sammen med andre kvinder og børn blev hun i første omgang sendt til kvindelejren Ravensbrück, indtil hun i januar 1944 blev sendt videre til Theresienstadt. Herfra blev hun befriet sammen med de øvrige danskere og kom til Sverige med de hvide busser i april 1945.